

HİBRİT SAVAŞ VE TERÖR

Hibrit savaşın öncelikli hedefi,

hedef ülke devletin kurumlarını işlemez hale getirmek en temel kamu hizmetini sunmada zorlanmalarını ve böylece kamu düzenin yok olmasını, huzursuzlukların artmasını, iç çatışmaların çıkmasını ve buna bağlı olarak da devletin toplum nezdindeki meşruiyetinin sorgulanmasını sağlamaktır.

Prof. Dr. Orhan GÖKCE

Selçuk Üniversitesi İİBF
Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi

ORCID: 0000-0003-3095-8466,
email: ogokce@selcuk.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde devletler arasında sınırlar ve ilişkiler giderek bulanıklaşmıştır. Artık devletler arasında sürekli dostluklar, stratejik ortaklıklar ve düşmanlıklar yoktur. İlişkiler sürekli karakter değiştirebilmektedir. Şartlar ve çıkarlara göre dostlar düşmana, düşmanlar da dost statüsüne yerleştirilebilmektedir. Hatta birbirini dost ya da stratejik ortak olarak nitelendiren devletlerin dahi ne zaman “bir savaş” ve ne zaman “bir barış” durumunda bulunduğu hakkında kesin bir yargıda bulunmak giderek zorlaşmaktadır. Devletler arasında bağımlılık ilişkileri arttığından rekabet de keskinleşmektedir. Bu nedenle de devletler, birbirleriyle açıktan çatışmaya girmek yerine ekonomik yaptırımlar, siber saldırılar, terör

eylemleri, suikastlar, dezenformasyon, propaganda vs. devreye sokarak karşı tarafı zayıflatmakta ve tavizler vermeye zorlamaya çalışmaktadırlar.

Günümüzde savaşın ya da çatışmanın değişen bu yapısını ifade etmek için “hibrit savaş” kavramı bilimsel ve siyasi söyleme yerleşmiştir. Bu kavramla ilişkili olan bir diğer kavram da terörizmdir. Hibrit savaş ve terörizm, doğası ve kökenlerindeki farklılıklara rağmen, birçok ortak noktaya sahip iki büyük yirmi birinci yüzyıl olgusudur. Her iki kavramın anlamı, 11 Eylül sonrası bir külliyat oluşmuş olmasına rağmen belirsizliğini korumaktadır. Her iki kavram da alan yazınında çok çeşitli ve bazen de çelişkili açıklamalar ve yorumlar sunan çok sayıda tanımla tasvir edilmektedir.

Hibrit tehditler, “terörizm, göç, korsanlık, yolsuzluk, etnik çatışma, vb. çok geniş alandaki düşmanca durum ve faaliyetleri kapsayan bir şemsiye terim” olarak tanımlanmıştır.

Bu çalışmada, hibrit savaş ve terörizm arasındaki iç içe geçmiş ilişki ele alınmaktadır. Bu çerçevede burada ilk olarak hibrit savaş kavramının neyi ifade ettiği, neden tercih edildiği ve hibrit savaşın terörizm ile ilişkisi nedir veya hibrit operasyonlarda terörün rolü nedir gibi sorular tartışılmaktadır.

HİBRİT SAVAŞ KAVRAMI

Hibrit Savaş kavramı 2002 yılında ABD’li binbaşı William J. Nemeth tarafından literatüre sokulmuştur (Asmussen et al., 2015:4). Ancak Nemeth kavramı, U. S. Naval Postgraduate School’da “Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare” adlı yazdığı yüksek lisans tezinde kullanmış, tez yayımlanmamış olduğu için de kamuoyunun dikkatine pek yansımamıştır. Nemeth, burada savaşların yüksek düzeyde güçlü silah sistemlerine sahip olmaktan ziyade bir toplumun sosyal örgütlenme düzeyi ile ilişkili olduğu tezinden hareket etmektedir. Bu nedenle de Nemeth, Çeçenistan savaşları (1994-1996 ve 1999-2009) örneğinde “hibrit savaş” kavramını hem toplumsal ve hem de askeri düzeyde düzensiz ve düzenli taktiklerin modern bilgi araçları ve teknikleri ile birleştirildiği yeni bir savaş biçimi anlamında kullanmış-

tır (bkz. Martin, 2016:11). Ancak kavrama gerçek anlamını veren bu konuda en etkili teorisyenlerden biri olan Frank G. Hoffman’dır. Hoffman (2007), Lübnan savaşında (2006) Hizbullah’ın İsrail’e karşı şaşırtıcı karşı direncini analiz etmiştir. Hoffman, bu çalışmasında analizine “hibrit savaş” kavramını ilk kullananın John McCuen olduğuna işaret etmekte ve aynı zamanda “hibrit savaşın” çok çeşitli savaş faaliyetlerini içeren kapsamlı bir alanı içerdiği tespitinde bulunmaktadır. Ayrıca Hoffman’e göre Hizbullah, kullandığı taktik ve teknikler açısından hibrit aktörün tipik bir prototipi olarak nitelendirilebilir (2007:35). Frank G. Hoffman, hibrit tehditleri, düşmanın “konvansiyonel silahlar, alışıl-gelmiş dışında taktikler, terörizm ve hukuk dışı faaliyetlerin amaca yönelik harmanlanmış şeklini kendi politik amaçlarına ulaşmak için aynı harekât ortamında ve zaman diliminde kullanması” olarak ifade etmektedir. Hibrit savaşların hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından yapılabileceğini belirten Hoffman, burada önemli olanın, bu birbirinden oldukça farklı özellikteki çok çeşitli faaliyetlerin operasyonel ve taktiksel olarak aynı amaca yöneltilip koordineli biçimde çatışmanın fiziksel ve psikolojik boyutlarında etkili bir sinerji oluşturulması olduğunu belirtir (2007:8).

Bugün “hibrit savaş” ya da “hibrit tehditler” kavramı hem uluslararası literatüre hem de resmi söyleme yerleşmiştir. Hibrit savaş, son yılların en sık kullanılan kavramlarından biridir. Ukrayna krizi veya daha açık ifade etmek gerekirse Rusya’nın Ukrayna müdahalesi sonrası kavram, konuya ilişkin bilimsel ve güvenlik tartışmalarının sınırlarını aşarak geniş bir kamuoyunun ilgisini çekmiştir. Ayrıca, Rusya’nın Ukrayna müdahalesine hibrit savaş ve terö-

rizm ilişkisi açısından bakmak için mükemmel bir fırsat sunmaktadır.

Hibrit tehditler, “terörizm, göç, korsanlık, yolsuzluk, etnik çatışma, vb. çok geniş alandaki düşmanca durum ve faaliyetleri kapsayan bir şemsiye terim” olarak tanımlanmıştır (Bachmann ve Gunneriusson, 2015:79). Ayrıca raporda yeni olanın bu faaliyetlerin geçmişte olduğu gibi rastlantısal değil, “düşmanlar tarafından uzun vadeli politik hedeflerin gerçekleşmesi için” bilinçli olarak kullanılması olduğu vurgulanmaktadır (Bachmann ve Gunneriusson, 2015:79). Hibrit tehditler hem devletler hem de devlet dışı aktörler tarafından kullanılmaktadır. Devletler tarafından tercihen kullanılmasının sebebi, hibrit savaşın bir risk azaltma eylemi ve kaynağın belirsiz olması ve bu nedenle de eylemin sorumluluğun kolayca reddedilebilir olmasıdır ((Bachmann ve Gunneriusson, 2015:79). Mumford (2016) da benzer şekilde, “devletlerin genellikle kendilerini bir görünmezlik pelerine sarmanın baştan çıkarıcı stratejik çekimini hissettikleri için hibrit savaşa” başvurduklarını söyler (2016:10).

Hibrit tehdit kavramı, hibrit savaş teriminden daha kapsamlıdır, hibrit savaş ortamı söz konusu olmadan da kullanım alanı bulur. Devletler, rakip devletlerde kendi lehlerine politika değişikliği sağlamak ve/veya düşman devletlerde hükümetleri yıpratmak ve böylelikle toplumun hükümete desteğini çekerek ve ona karşı ayaklanarak hükümet değişimini ya da rejim değişikliğini gerçekleştirmek için çoğu zaman askeri yöntemlerden ziyade konvansiyonel olmayan birçok aracı eşzamanlı olarak kullanma yoluna giderler. Bu amaçla ekonominin istikrarsızlaştırılması, toplumda kargaşa çıkartılması, kurumların işlemez hale getirilmesi, siber saldırılar, iç kargaşalar, protestolar, ayrışma

hareketleri üzerinden yönetilebilirlik sorunu algısının oluşturulması gibi toplum-hükümet ilişkisini zedeleyecek faaliyetler medya aracılığıyla uygulamaya konulur. Doğrudan bir savaş ortamı olmadığından bu uygulamaları toplumun fark etmesi zordur ve genelde bunun için sistem karşıtları, muhalif siyasiler, ayrılıkçılar, bilim insanları ve kamuoyu yapımcıları kullanılır. Bunun sonucu olarak da hükümetler güven kaybı yaşarlar ve değişimleri yüksek sesle dillendirilmeye başlanır (Dengg ve Schurian, 2015:26; Gökce, 2017a-b).

Hibrit tehditlerin unsurları bir çatışma durumunda kullanılırsa, o zaman hibrit savaşın bileşeni konumuna gelir (Karasoy, 2021:41).

Burada hibrit savaş ile ilgili tartışmaya çok fazla girmeden ana hatlarıyla özetlemeye çalışacağız. (detaylı bilgi için bkz. Gökce, 2016 ve 2017a-b; Gökce ve Şengönül, 2017; Şengönül, 2019; Karasoy, 2021). Bugün gelinen noktada, Bir kavram olarak hibrit savaşın, isyan veya korsanlık gibi son zamanlardaki stratejik söyleme egemen olan tek-nedenli çatışma biçimlerini aşmakta olup daha çok karmaşık bir ilişkiler, dinamikler ve süreçler kümesini kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda hibrit savaşın devletlerin ve devlet dışı aktörlerin nüfuz, çıkar ve bazı durumlarda toprakları genişletmek amacıyla konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan araçların (toplumsal olaylar, ekonomi ve finans alanlarındaki faaliyetler, STKlar, sendikalar, muhalif gruplar, ayrılıkçı gruplar, dezenformasyon savaşında sahte internet siteleri ya da ısmarlama gazete makaleleri vb.) açıktan veya üstü kapalı olarak aynı anda kullanımıyla çok tehditli ortamlarda gerçekleşen çeşitli nedenli ve şiddetli bir çatışma biçimi olduğu söylenebilir (Mumford, 2016: 7). Newson (2014), hibrit savaş ile ilgi-

li daha geniş ve kapsayıcı bir tanım yapmaktadır. O'na göre hibrit savaş, "konvansiyonel, konvansiyonel olmayan ve politik ve ideolojik manipülasyonu da içeren asimetrik araçlardan oluşan bir kombinasyon"dur. Bu savaş türü "özel hareketler ve konvansiyonel askeri güçleri, istihbarat ajanlarını, siyasi provaktörleri, STKları, sendikaları, gazetecileri; ekonomik açıdan göz dağı vermeyi, siber saldırıları, vekalet savaşını yürüten unsurları, yarı askeri unsurları, terörist ve suç örgütlerini" içermektedir (2014:2).

Tanım biçimleri, hibrit savaşın daha çok konvansiyonel savaş ile konvansiyonel olmayan savaş arasındaki gri alanda gerçekleştiğine işaret etmektedir. Haliyle de hibrit savaşın alanı belirsizdir, yani alanı belirli bir fiziksel bölge ile sınırlı değildir. Hibrit savaş hem tehdidin kaynağına (bilgi operasyonları, psikolojik operasyonlar, ekonomik saldırılar, siber saldırılar, casusluk ve vekil aktör olarak terör örgütlerinin suikastlar, eylemler için kullanılması amacıyla sponsorluğu tamamlanan ve aslında karmaşık olan geleneksel savaş eylemlerine) hem de sıklıkla kullanılan gizli yöntemlere atıfta bulunur. Bu açıdan hibrit savaş, düzenli ve düzensiz aktörler tarafından gerçekleştirilen simetrik ve asimetrik faaliyetlerden daha fazlasını kapsamaktadır ve düzensiz bir savaş biçimidir. Bu bağlamda hibrit savaş, geleneksel savaş konseptinden birçok açıdan ayrılmaktadır. Bu farklılık hem konvansiyonel hem de konvansiyonel olmayan savaşın araçlarının kullanılması, iki hibrit savaşın düzensiz bir savaş şekli ve inkara/redde dayalı olması nedeniyle saldırgan devletin hem kim olduğu hem de niyeti ve gerçek amacı çoğu zaman gün yüzüne pek çıkmamasından kaynaklanmaktadır. Hibrit savaşın karakteristik özelliklerinden en önemlisi, inkara dayalı

Hibrit savaş,
düzenli ve düzensiz
aktörler tarafından
gerçekleştirilen
simetrik ve asimetrik
faaliyetlerden
daha fazlasını
kapsamaktadır ve
düzensiz bir savaş
biçimidir.

olması nedeniyle uluslararası savaş hukuku, uluslararası insan hakları ve diğer uluslararası düzenlemeler geçerli değildir ya da reddedilir; bir devletin "modern araçlarla saldırısının" gerçek kapsamı ve işleyişi ancak çok geç fark edilir ya da hiç fark edilmez. Saldırı çoğu zaman ani gerçekleşir; bu nedenle de çoğu zaman karşı koymak çok zordur. Bu özellikleri nedeniyle hibrit savaş son yılların en tercih edilen savaş konsepti haline gelmiştir.

Hibrit savaşın karakteristik özelliği, toplumun yöneticilerine karşı güvensizlik duymalarını sağlamak, olaylar ve sorumluları konusunda güvensiz bir ortam ve kafa bulanıklığı yaratmak amacıyla gerçeklerin, nedensen bağlantıların ve sorumlulukların amaçlı ve sistematik bulanıklaştırılması ve çarpıtılmasıdır. Hibrit savaşın daha çok toplumda kazanıldığı düşüncesiyle McCuen hibrit savaş araçlarının hem müdahale edilen bölge halkının direnç göstermesini engellemek ve ordu mensuplarının moralini bozarak cesaretlerini kırmak, hem de müdahale eden ülkenin kendi halkında oluşacak olası direncin önüne geçerek desteği artırmak, ayrıca hem de uluslararası kamuoyunun müdahale şansını azaltmak ve uluslararası

Hibrit savaş, çoğu zaman terörizm ile ilişkisi üzerinden tanımlanır; bu açıdan terörizm hibrit savaşın en önemli kurucu bileşenidir. Hibrit savaşın gerçekleştiği gri alana geleneksel terörist tanımını aşan devlet dışı aktör türü olan ama gerçekte devlet destekli “hibrit savaşçılar” olarak adlandırılan terör örgütleri hâkim olmaktadır.

destek sağlamak amacıyla bilgi savaşının ve manipülasyonun yoğun kullanıldığına işaret etmektedir (2008:107-108).

Ayrıca Fridman’a göre, hibritin tamamlayıcı unsuru olan savaş, uluslararası arenada devletler tarafından rakiplerine ya da düşmanlarına karşı kullanılmak üzere siyasallaştırılmasına ve manipüle edilmesine yol açmıştır (2018:1).

HİBRİT SAVAŞIN AMACI

Hibrit savaşın temel amacının ağırlıklı olarak rakip devletleri kendi önemli stratejik kaynaklarını kullanmaktan caydırmaktır. Bu amaçla hedef devletin istikrarsızlaştırılması ön plandadır ve bu yönde önceden tasarlanmış araçlar uygulamaya konmaktadır (Asmussen et al., 2015:3 Hackett ve Nicoll, 2015; Münkler, 2016:23). Bu açıdan hibrit savaş, karşı tarafla ya da bir başka

aktörle doğrudan savaş ortamında karşı karşıya gelmeden önce onun çeşitli araçlar uygulayarak insani, maddi ve politik açılarından zayıflatarak ve istikrarsızlaştırarak karşı koyma azmi, gücü ve kararlılığının kırılmasını hedeflemektedir. Daha açık ifade etmek gerekirse hibrit savaşın öncelikli hedefi, hedef ülke devletin kurumlarını işlemez hale getirmek en temel kamu hizmetini sunmada zorlanmalarını ve böylece kamu düzeninin yok olmasını, huzursuzlukların artmasını, iç çatışmaların çıkmasını ve buna bağlı olarak da devletin toplum nezdindeki meşruiyetinin sorgulanmasını sağlamaktır (Ehrhart, 2016; Gökce, 2017). Bu süreçte hem hedef ülkede hem de diğer ülkelerde propaganda çok önemli bir role sahiptir (Popescu, 2015:1). Esasen, hibrit savaşın neredeyse tüm unsurları istikrarı bozucu bir etkiye sahiptir. Ana hedef, hedef ülkenin ya da kar-

şı tarafın kontrolünü kaybetmesidir (bkz. Asmussen et al., 2015:65). Bu ise bir yandan yumuşak güç unsurları sayılan ekonomik baskı (kriz belirtileri, büyük ve maddi açıdan güçlü şirketlere, bankalara kesilen cezalar vb.), artan hayat pahalılığı, buna bağlı olarak artan sosyal memnuniyetsizlik ve bütçe açığı, kutuplaştırma, seçim sonuçlarını tartışmaya açma vb. veya sert güç unsurlarından sayılan sabotaj, suikast (farklı dini ve etnik kimlikten simgeleri olan insanları öldürme, farklı ülke temsilcilerine yönelik silahlı saldırı), istihbarat operasyonları (farklı etnik ve dini kimliklerin harekete geçirilmesi, yerel ayrımcılık hareketlerinin desteklenerek harekete geçirilmesi, sivil itaatsizlik/sokağa dökme, seçimlere hile karıştığı vb.) saldırılarla ya da tedbirlerle yapılabilir. Kısaca hibrit savaş, öncelikle ve özellikle hedef ülke devletin kurumlarını işlemez hale getirerek yönetebilirlik sorunun ortaya çıkmasını hedeflediğinden bir nevi devletin idari kapasitesini zayıflatan/çökerten kuşatma veya aşırı baskı stratejisi olarak da nitelemek mümkündür (bkz. Gökece, G., 2006, 2007, 2016, 2017). Bu şekilde saldırgan devlet, hedef devlete doğrudan bir çatışmadan kaçınarak daha çok örtülü hibrit bir yaklaşımla istediğini kabul ettirmeye çalışır. Hibrit yaklaşım, bir devlet açısından doğrudan (askeri) bir çatışma, uluslararası platformda prestij sarsıcı veya zararlı görüldüğü durumlarda tercih edilir. Bu bağlamda hibrit savaş terörizmin her çeşidini (siber), göç, korsanlık, yolsuzluk, iç huzursuzluk ve etnik çatışmaların yanı sıra diplomasi, siyasi etkileşim, insani yardım, sosyal baskı, ekonomik dalgalanma, yargıda açıklık, eşitlik, öngörülebilirlik ve tutarlılık gibi ilkelerin sorgulanması, profesyonelce uygulanan medya kampanyaları, STK'ların harekete geçirilmesi ve tüm bunla-

rın sistematik kullanımını içermektedir. Bu şekilde istikrarsızlaştırılan bir ülke, kendisine yönelik uygulanan bu duruma ilişkin önleyici stratejiler geliştirme ve böylece etkin bir biçimde geri püskürtmekten çok uzaktır.

HİBRİT SAVAŞ VE TERÖRİZM İLİŞKİSİ

Hibrit savaş, çoğu zaman terörizm ile ilişkisi üzerinden tanımlanır; bu açıdan terörizm hibrit savaşın en önemli kurucu bileşenidir. Hibrit savaşın gerçekleştiği grı alana geleneksel terörist tanımını aşan devlet dışı aktör türü olan ama gerçekte devlet destekli "hibrit savaşçılar" (Ollivant, 2016) olarak adlandırılan terör örgütleri hâkim olmaktadır. Bu terör örgütleri konvansiyonel orduların yeteneklerini benimsedikleri gibi gayri nizami harp tekniklerini de ustaca kullanma becerisine sahiptirler. Bu nedenle de terörizm, birden fazla devlet ve devlet dışı aktör tarafından kullanılabilir olacak olağanüstü bir güç sergilemektedir. Terörizm, çoğu zaman rakiplerinin savaşma istekliliğini azaltmanın bir yolu olarak, korku yoluyla halkları hükümetlere karşı isyan etmeleri için veya daha başka amaçlarla kullanılmaktadır (Mumford, 2016:7). Özünde, terörizm, korku yoluyla taviz ve değişikliği sağlamak için taktiksel olarak ve sıklıkla ayırım gözetmeksizin uygulanan siyasi şiddetin öncelikle sembolik bir aracıdır. Terör eylemlerinin modern savaşta sahip olabileceği yüksek stratejik kaldıraç göz önüne alındığında, hibrit savaşın yürütülmesinde terörizmin merkezi bir rol oynadığı kendiliğinden belirginleşir. Gerçekten de Hoffman'ın da (2007) ifade ettiği gibi, geleceğin savaş alanlarındaki olası rakipler hiçbir kural tanımaz. Tarafların temel yaklaşımları, kendilerine avantaj sağlayacak şekilde beklenmedik ve öngörülemez nite-

likte saldırılar, suikastlar, eylemler gerçekleştireceklerdir. Terör eylemleri, bunu başarmaları için kilit bir rol oynayacaktır.

Günümüzde devletlerin terör örgütlerini destekledikleri ya da sponsor oldukları yadsınamaz bir gerçektir (temsilen bkz. Bayman, 2005). Bunun en bariz örneği Amerika'nın Türkiye'ye karşı kullanmak için eğittiği, finanse ettiği, kontrol ettiği ve silahlandığı Suriye ve Irak'taki PKK/PYD terör örgütüdür. Türkiye'ye karşı bir meydan okuma oluşturan bu terör örgütünü ABD dışında başka devletler de kullanmaktadırlar. Başka bir deyişle, bugün birçok batılı ve Arap ülkeleri PKK/PYD'yi Ortadoğu'da Türkiye'ye karşı sağlam bir vekil olarak görmektedir. Türkiye'nin başarılı operasyonları, ABD ve Batılı devletler adına vekalet savaşını yürüten bu terör örgütünü kendi alanı içine hapsedmiştir. Ancak Arap ülkeleri ve diğer bazı devletler, Ortadoğu'da çıkarlarının Türkiye tarafından zedelendiğini düşündükleri ya da kendilerini baskı altında hissettikleri zaman PKK/PYD terör örgütünü Türkiye'ye karşı kanlı bir terör kampanyası için bir koz olarak kullanma ihtimali çok yüksektir. Bu bağlamda PKK/PYD hibrit savaş ve terörizm arasındaki sıkı bağı çok iyi yansıtmaktadır.

Kısaca; Bugün hibrit savaşta görülen taktik terör eylemleri, diğer geleneksel çatışma biçimleriyle

Günümüzde devletlerin terör örgütlerini destekledikleri ya da sponsor oldukları yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye, hibrit tehditlerin farkındadır. Bu tehditler, doğası gereği sayısız, nedeni karmaşık ve çoğunlukla hibrit kökenlidir. Türkiye'nin gelecekte hibrit tehditlere etkin bir şekilde karşı koyabilmek için daha güçlü bir kapasiteye ve gelişmiş bir toplumsal birliktelik anlayışına ihtiyacı vardır.

birlikte değerlendirildiğinde son derece stratejik bir etkiye sahiptir. Yani terörizm, konvansiyonel savaş veya sahne arkası diplomatik girişimlerde diğer "hibrit" araçları desteklemek için başvurulan bir taktik olarak da hizmet etmektedir. Türkiye'de PKK ve DEAŞ'ın gerçekleştirdiği ve planlanan ama gerçekleştirilmeden bertaraf edilen birçok terör olayı, terörizmin konvansiyonel olmayan bir çatışmada korku ve istikrarsızlık yaratma aracı olarak, hedefli suikastlar şeklinde ve açık bir şekilde uygulanabileceğini göstermektedir. Bu açıdan da terörün hibrit savaşın kilit bir unsuru oluşturduğu açıktır.

Türkiye, terörle mücadelede deneyimli olduğundan kendisine yöneltilen başta terör olmak üzere operasyonel ve taktik düzeylerdeki hibrit tehditlerin belirlenmesi ve etkisiz hale getirilmesinde birçok açıdan başarılıdır ve bu süreçte geniş bir araç yelpazesine sahip olmuştur.

GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Türkiye farklı düzlemlerde farklı hibrit tehditlerle karşı karşıyadır. Bu tehditler Türkiye'nin genellikle bulunduğu coğrafi konum ve bölgenin jeopolitik öneminden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik açıdan Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan, Ortadoğu'yu, Avrasya'yı ve Afrika'yı denetleyen bir coğrafi konuma sahiptir. Türkiye olmadan ne Ortadoğu coğrafyası kontrol edilebilir ne de Avrasya coğrafyasına hâkim olunabilir. ABD'nin Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında 21. Yüzyılda da hegemonyasını devam ettirebilmek, enerji kaynaklarını kontrol altına almak amacıyla Avrasya ve Ortadoğu'ya yönelik baskısını artırdığı gözlenmektedir. Ortadoğu coğrafyasında Osmanlı'nın mirasının ve petrol kaynaklarının paylaşılması süreci devam etmektedir. Dolayısıyla bölgedeki güç savaşı ve ABD'nin Ortadoğu ve Avrasya'ya hakim olma stratejik hedefi Türkiye'yi hibrit savaşa maruz bırakmıştır (Gökce, 2021). Bu tehditler çok farklı alanlara yayılmıştır. Ekonomik, siyasi, siber saldırılar, terör saldırıları vs. Hibrit savaş kapsamında Türkiye'ye ciddi tehdit oluşturan unsur ise hiç kuşkusuz ABD destekli terörizmdir. Türkiye şu ana kadar bu tehdidi başarıyla bertaraf etmiştir. Diğer alanlarda terörizm ile mücadele alanında gösterdiği başarıyı tam olarak gösterememiştir. Bunda da bazı alanlarda söz konusu olan devlet kapasitesi düşüklüğüdür (Gökce, G., 2006a-b ve 2007). Devlet kapasitesi zayıflığı, hibrit savaşın başarı şansını belirleyen en önemli etkidir. Bu açıdan hibrit savaş uygulayan devletler, yani saldırgan devletler önce hedef ülkede devletin kapasitesini çökertmeye, mekanizmalarını işlemez hale getirmeye çalışırlar. Tüm devletler, hibrit savaşa maruz kal-

sınlar ya da kalmaları bu duruma hazırlıklı olmak, siyasi ve askeri önlemler ve stratejiler geliştirmek zorundadır. Hibrit savaşın çoğu zaman "dost-düşman" ekseninde açıktan düşman olarak tanımlanan devletler tarafından değil, "dost" ya da "stratejik ortak" olarak tanımlanan devletler tarafından uygulanması, bu duruma hazırlıklı olunmasının ve gerekli önlemlerin maruz kalmadan alınmasının ne kadar gerekli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Günümüzde devletler açısından stratejik hedeflerin güvence altına alınma şekli değişmiştir. 1990 ve 2010 yılları arasında devletlerarası büyük çatışmalarda yaklaşık %50'lik bir azalma söz konusudur. Ayrıca ABD'nin Irak'a müdahalesinin ardından Batı'da doğrudan güç kullanımına yönelik çok büyük bir kamusal isteksizlik ve eleştiri söz konusudur. Bu durum, özellikle ABD ve Batı'da yeni müdahale yöntemlerine başvurulmasına yol açmıştır. Bu da, hibrit savaş döneminin ön plana çıkmasını tetiklemiştir. Hibrit savaş, doğası gereği, sponsorluğu yapılan terör örgütlerinin saldırıları gerçek saldırganın kimliğini, niyetini ve katılımını maskeleymektedir. Bu da düşmanca bir eylemin kökenini veya anlamını anlamada zorluklar yaratır. Bu nedenle de hibrit savaşa karşı koyma ve bu süreçte özellikle terörle mücadele amacıyla çok yönlü stratejiler geliştirmek gerekir. Çünkü terörle mücadele de hibrit niteliklidir. Teröristler, devlet kontrolü dışında kalan alanlarda, yani gri bölgelerde faaliyet gösterirler. Bu nedenle de gri bölgeleri de kontrol altına almak için bir dizi siyasi, askeri, diplomatik girişimlere ve operasyonlara ihtiyaç vardır.

Türkiye, hibrit tehditlerin farkındadır. Bu tehditler, doğası gereği sayısız, nedeni karmaşık ve çoğun-

lukla hibrit kökenlidir. Türkiye'nin gelecekte hibrit tehditlere etkin bir şekilde karşı koyabilmek için daha güçlü bir kapasiteye ve gelişmiş bir

toplumsal birliktelik anlayışına ihtiyacı vardır (Gökce, G., 2021). Çünkü Türkiye'ye karşı uygulanan gelecekteki hibrit savaş, terörizm taktiğini

kullanarak toplumumuzun sosyal uyumunu zayıflatma ve toplumda kutuplaşma ve bölünme oluşturma yönünde girişimlerde bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Asmussen, J./Hansen, S./Meiser, J. (2015). *Hybride Kriegsführung - eine neue Herausforderung? Kieler Analysen zur Sicherheitspolitik* Nr. 43, Kiel, ISPK.
- Bachmann, S.-D., Gunneriusson, H. (2015). "Hybrid Wars: The 21st Century's New Threats to Global Peace And Security", *Scientia Militaria - South African Journal of Military Studies*, Cilt 43 Sayı 1, 20 Mayıs 2015, s.77-98.
- Byman, D. (2005). *Deadly Connections. States that Sponsor Terrorism* (New York, NY: CUP).
- Dengg, A./Schurian, M. N. (2015). "Zum Begriff der Hybriden Bedrohungen", **Dengg, A./Schurian, M. N. (ed.), Vernetzte Unsicherheit – Hybride Bedrohungen im 21. Jahrhundert**, 2015, Wien, ss. 23-76.
- Ehrhart, H.-G. (2016), "Unkonventioneller und hybrider Krieg in der Ukraine, Zum Formenwandel des Krieges als Herausforderung für Politik und Wissenschaft", **Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik 9 (35), S. 223–241**.
- Fridman, O. (2018). **Russian "Hybrid Warfare". Resurgence and Politicisation** (London, UK: Hurst & Company, 2018).
- Gökce, G. (2007). **Güçlü ve Zayıf Devlet Tartışmaları Bağlamında Türkiye**, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Gökce, G. (2006a). "Devlet Sınıflandırmaları ve Zayıf Devletlerin Karakteristik Özellikleri", **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S. 11, Y. 6 (2006), ss. 343- 359.
- Gökce, G. (2006b). "Devleti Yeniden Keşfetmek: Devlet Gücünün Göstergesi Olarak İdari Kapasite", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 8, S. 3 (2006), ss.203-230.
- Gökce, G. (2016). "Critical Analysis Of Failed State Concept", The 2nd. International Conference on the Changing World and Social Research (ICWSR'2016) Conference Proceeding Book, Barcelona, Spain.
- Gökce, G. (2017). "Phenomenon of Failed State and Refugee/ Immigration Problem: Analysis on Syria Example", *Inquiry* 3/1/2017, ss. 9-18.
- Gökce, G. (2021). "Başarısız Devlet Versus Güçlü veya Konsolide Devlet", *SDE Akademik Dergisi*, Cilt 1/3, Eylül - Aralık 2021, ss. 68-97
- Gökce, O. (2016). "Media and Terrorism – Is Media A Tool Rendering Service To The Purpose Of Terrorist Organizations?", The 2nd. International Conference on the Changing World and Social Research (ICWSR'2016) Conference Proceeding Book, Barcelona, Spain.
- Gökce, O. (2017a). "21. Yüzyılda Türkiye'nin Karşı Karşıya Olduğu Tehditler – Bir Analiz Denemesi",
- Gökce, O. (2017a). "Definition and Scope of HybridThreats", *Inquiry* 3/1/2017, s. 9-18.
- Gökce, O. (2017b), "Hybrid Threats and Their Components", MECAS II-2017, the Second International Mediterranean Social Sciences Congress Proceedingbook, Macedonia 10-13 October.
- Gökce, O./Şengönül, A. (2017). "Ukrayna Krizi Işığında Hibrit Savaş", Conference Proceedings MECAS II, the Second Mediteranean Social Sciences Congress, Okrid. October 2017, s.. 483-484.
- Hackett, J./Nicoll, A. (2015). "Um für hybride Kriege gerüstet zu sein, muss die NATO mehr tun", http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/lut/p/c4/NYu7DslwEAT_yBeLApmOyA2CioaEznEs58AvXS6h4eOxC3aIkXa08ITaZHb0hjEnE2CA0eJpogp71688kZ1FsvaxdHikNeSAzK4dGusxM2J8eN7BjJpSfDmUTJxKGZjagagTOMndr9J7t_5FcvN6Vv6nDUL_4OJcbzDzgNY6U/.
- Hoffman, F. G. (2007). "Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars", **Potomac Institute for Policy Studies**, Arlington 2007, http://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf.
- Karasoy, H. A. (2021). Kamu Güvenliğinde Yeni paradigmalar: Hibrit Savaş,
- Asimetrik Savaş, vekalet Savaşı, İstihbarat ve Terörle Mücadele, Ankara: Nobel.
- Martin, H. (2016). "Der Islamische Staat und die Hybride Kriegsführung, Beitrag zur Schaeerfung des Konzeptes hybrider Kriegsführung am Beispiel des nichtstaatlichen Gewaltakteurs Islamischer Staat", **ZEUS 11, IFSH**, Oktober 2016, Hamburg.
- Münkler, H. (2016). "Hybride Kriege. Die Auflösung der binären Ordnung von Krieg und Frieden und deren Folgen", **Ethik und Militär** 2 (2), S. 22–25
- McCuen, J. J (2008). "Hybrid Wars", **Military Review, March-April 2008**, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf>.
- Nemeth, W. J. (2002). **Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare**, Master Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey. Online verfügbar unter http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf.
- Mumford, A. (2016). The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare, A report prepared for NATO's Centre of Excellence for Defence Against Terrorism (COE DAT), NATO.
- Newson, R. A. (2014). "Counter-Unconventional Warfare Is the Way of the Future. How Can We Get There?", **23 October 2014**, <http://blogs.cfr.org/davidson/2014/10/23/counterunconventional-warfare-is-the-way-of-the-future-how-can-we-get-there/>.
- Ollivant, D. A. (2016). "The Rise of the Hybrid Warriors: From Ukraine to the Middle East", (9 March 2016)
- Popescu, N. (2015). "Hybrid tactics: neither new nor only Russian", **European Union Institute for Security Studies: Issue Alert, Nr.4/2015, Paris**.
- Şengönül, A. (2019). *Dördüncü Nesil Savaş*. Konya: Çizgi 2019.